
MONOGRAFIE PRAWNICZE

STANDARDOWE
KLAUZULE UMOWNE:
ADAPTACYJNE, SALWATORYJNE,
MERGER, INTERPRETACYJNE
ORAZ *PACTUM DE FORMA*

RADOSŁAW STRUGAŁA

Wydawnictwo C.H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

RADOSŁAW STRUGAŁA • STANDARDOWE KLAUZULE UMOWNE:
ADAPTACYJNE, SALWATORYJNE, MERGER, INTERPRETACYJNE
ORAZ PACTUM DE FORMA

Polecamy nasze publikacje:

Adam Brzozowski

**KONSUMENCKA UMOWA O DZIEŁO (W ŚWIETLE ART. 627¹
KODEKSU CYWILNEGO)**

Eukasz Chojniak

**ODSZKODOWANIE ZA NIESŁUSZNE SKAZANIE,
TYMCZASOWE ARESZTOWANIE LUB ZATRZYMANIE**

Beata Janiszewska

**ZGODA NA UDZIELENIE ŚWIADCZENIA ZDROWOTNEGO.
UJĘCIE WEWNĄTRZSYSTEMOWE**

Jędrzej Maksymilian Kondek

**BEZPRAWNOŚĆ JAKO PRZESŁANKA ODPOWIEDZIALNOŚCI
ODSZKODOWAWCZEJ**

Maciej Siwicki

CYBERPRZESTĘPCZOŚĆ

Joanna Zięba

RENTY STRUKTURALNE W USTAWODAWSTWIE ROLNYM

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

STANDARDOWE
KLAUZULE UMOWNE:
ADAPTACYJNE, SALWATORYJNE,
MERGER, INTERPRETACYJNE
ORAZ *PACTUM DE FORMA*

RADOSŁAW STRUGAŁA

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2013

Wydawca: Anna Kamińska

Recenzja naukowa:
prof. dr. hab. Piotr Machnikowski

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2013**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TiM-Print
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-5628-0

ISBN e-book 978-83-255-5629-7

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Bibliografia	XV
Wprowadzenie	1
Rozdział I. Cele oraz podstawowe założenia pracy	7
§ 1. Standardowe klauzule umowne – zarys problematyki	7
§ 2. Podstawowe założenia pracy	11
1. Uwagi ogólne	11
2. Pojęcie i podstawowa funkcja umowy	14
3. Pojęcie i rodzaje norm postępowania oraz stosunków prawnych	17
4. Funkcje wypowiedzi wyrażonych w dokumencie umownym	22
4.1. Uwagi ogólne	22
4.2. Funkcje semiotyczne wypowiedzi i ich znaczenie w procesie stosowania prawa	24
4.3. Formy komunikowania norm postępowania	27
4.4. Konkluzje	30
§ 3. Przedmiot i metoda pracy	34
Rozdział II. Ustalanie znaczenia prawnego klauzul umownych	39
§ 1. Umowa jako czynność konwencjonalna	39
§ 2. Znaczenie normatywne klauzul umownych	43
1. Wykładnia umów	43
1.1. Uwagi ogólne	43
1.2. Reguły obiektywnej wykładni oświadczeń woli wyrażanych w postaci językowej	48
1.3. Konwersja jako szczegółowa reguła metody obiektywnej wykładni	54
1.4. Wykładania umów a art. 247 KPC	59
2. Swoboda umów i autonomia woli jako kompetencja normotwórcza	64
2.1. Uwagi wstępne	64
2.2. Zakres swobody umów	67
2.3. Swoboda umów a autonomia woli	70

2.4. Nieważność jako podstawowy skutek przekroczenia zakresu kompetencji	74
2.4.1. Nieważność czynności prawnej	74
2.4.2. Nieważność częściowa czynności prawnej	75
§ 3. Znaczenie dowodowe klauzul umownych	84
1. Uwagi wstępne	84
2. Swobodna ocena dowodów	88
3. Domniemania prawne związane z dokumentami	91
4. Konkluzje	94
4.1. Znaczenie dowodowe klauzul zawartych w dokumencie umownym	94
4.2. Znaczenie dowodowe klauzul zawartych we wzorcu umownym	98
Rozdział III. Obowiązek renegocjacji umowy i skutki jego niewykonania ...	101
§ 1. Wprowadzenie	101
1. Uwagi ogólne	101
2. Klauzule renegocjacyjne jako umowa o negocjacje	102
§ 2. Odpowiedzialność za <i>culpa in contrahendo</i> (art. 72 § 2 KC)	104
1. Uzasadnienie potrzeby wykładni art. 72 § 2 KC	104
2. Wykładnia art. 72 § 2 KC	105
2.1. <i>Ratio legis</i>	105
2.2. Zastosowanie	107
2.3. Problem winy	110
2.4. Ustawowe określenie nieprawidłowości postępowania (bezprawność)	113
2.5. Zakres odszkodowania	116
§ 3. Umowa o negocjacje (klauzula renegocjacyjna)	118
1. Zarys problematyki	118
2. Treść zobowiązania	120
3. Skutki naruszenia zobowiązania (odpowiedzialność odszkodowawcza)	125
4. Umowa o negocjacje a odpowiedzialność z art. 72 § 2 KC	131
Rozdział IV. Klauzule adaptacyjne	135
§ 1. Zarys problematyki	135
§ 2. Poszczególne typy klauzul adaptacyjnych	140
1. Uwagi ogólne	140
2. Klauzule rodzące dodatkowe zobowiązanie stron umowy	142
2.1. Klauzule renegocjacyjne	142
2.2. Klauzule zobowiązujące do zawarcia umowy zmieniającej	147

2.3. Umowa zmieniająca jako narzędzie adaptacji stosunku prawnego do nowych okoliczności	150
2.4. Wykonywanie zobowiązania wynikającego z klauzul	154
2.5. Skutki naruszenia obowiązku renegotjowania umowy oraz zawarcia umowy zmieniającej	157
2.6. Klauzule renegotjacyjne i klauzule zobowiązujące do modyfikacji zamieszczone we wzorcach umownych	160
3. Klauzule jednostronnej zmiany umowy (klauzule modyfikacyjne)	162
3.1. Pojęcie i charakter uprawnienia do jednostronnej zmiany umowy	162
3.2. Wykładnia art. 384 ¹ KC i charakter klauzul modyfikacyjnych związanych z wprowadzeniem wzorca umownego	165
3.3. Kontrola klauzul modyfikacyjnych	168
§ 3. Wpływ umownych klauzul adaptacyjnych na stosowanie klauzul <i>rebus sic stantibus</i>	174
1. Uwagi wstępne	174
2. Wykładnia art. 357 ¹ KC	175
2.1. Wprowadzenie	175
2.2. Ogólna charakterystyka	176
2.3. Przesłanki zastosowania	178
2.4. Rozstrzygnięcie sądu	185
2.5. Klauzula <i>rebus sic stantibus</i> a odpadnięcie celu zobowiązania	186
3. Inne postaci klauzuli <i>rebus sic stantibus</i>	188
4. Zastrzeżenie klauzul adaptacyjnych a stosowanie klauzuli <i>rebus sic stantibus</i>	189
Rozdział V. Klauzule salwatoryjne	197
§ 1. Pojęcie i rodzaje klauzul salwatoryjnych	197
1. Pojęcie i rodzaje klauzul salwatoryjnych w krajowej doktrynie i orzecznictwie	197
2. Klauzule salwatoryjne w praktyce kontraktowej	198
§ 2. Znaczenie prawne klauzul salwatoryjnych prostych	200
1. Zarys problematyki	200
2. Perspektywa porównawcza – klauzule salwatoryjne w <i>common law</i> oraz w wybranych systemach kontynentalnych	201
3. Znaczenie prawne klauzul salwatoryjnych w prawie polskim	204
3.1. Przegląd koncepcji dotyczących znaczenia klauzul	204
3.2. Dowodowe znaczenie klauzul salwatoryjnych – rozwinięcie .	212
3.2.1. Praktyczne implikacje stosowania klauzul salwatoryjnych	212

3.2.2. Wyłączenie zastosowania przepisów o czynnościach prawnych	215
3.2.3. Klauzule salwatoryjne a ograniczenia zastosowania art. 58 § 3 KC	218
§ 3. Znaczenie prawne klauzul salwatoryjnych zastępujących	222
§ 4. Szczególne przypadki klauzul salwatoryjnych	225
Rozdział VI. Klauzula integralności (<i>merger clause</i>)	235
§ 1. Zarys problematyki	235
§ 2. Klauzule integralności w <i>common law</i> oraz wybranych systemach kontynentalnych	238
1. <i>Common law</i>	238
2. Wybrane systemy kontynentalne	244
§ 3. Znaczenie klauzul integralności w prawie polskim	248
1. Cel stosowania klauzul integralności	248
2. Klauzule integralności a wcześniejsze uzgodnienia stron	251
2.1. Klauzule integralności jako dowód zupełności dokumentu ...	251
2.2. Klauzule integralności jako oświadczenia woli	253
3. Klauzule integralności a wykładnia umowy	262
3.1. Wprowadzenie	262
3.2. Klauzule integralności jako oświadczenia woli	262
3.3. Znaczenie dowodowe klauzul integralności	265
4. Klauzule integralności a art. 56 KC	267
5. Klauzule integralności a oświadczenia przedkontraktowe	269
6. Klauzula integralności a błąd	273
7. Klauzule integralności we wzorcach umów	274
§ 4. Klauzula integralności jako przedmiot regulacji w nowym Kodeksie cywilnym.....	276
1. Wstęp	276
2. Art. II – 4:104 DCFR oraz art. 72 CESL (art. 68 ECL) jako propozycja uregulowania skutków klauzuli integralności w prawie polskim	278
3. Klauzula integralności w projekcie księgi pierwszej Kodeksu cywilnego	283
4. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	286
Rozdział VII. Klauzule umowne dotyczące formy umowy zmieniającej	289
§ 1. Wprowadzenie	289
§ 2. Przepis art. 76 oraz 77 KC w wypowiedziach doktryny i orzecznictwa	296
§ 3. Znaczenie klauzul o formie umowy zmieniającej <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	307

1. Znaczenie klauzul w wybranych systemach prawnych	307
2. Potrzeby obrotu i rozwiązania modelowe	310
3. Znaczenie klauzul o formie w prawie polskim <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	315
Rozdział VIII. Klauzule interpretacyjne	321
§ 1. Zakres problematyki	321
§ 2. Definicje umowne	323
1. Uwagi ogólne	323
2. Charakter prawny definicji umownych	328
2.1. Definicje jako klauzule umowne o znaczeniu dowodowym ...	328
2.2. Definicje umowne jako oświadczenia woli	330
2.3. Konsekwencje przyjętej kwalifikacji	333
§ 3. Preambuły umowne	335
1. Uwagi wprowadzające	335
2. Charakter prawny preambuł	337
2.1. Potencjalna niejednorodność charakteru prawnego preambuł	337
2.2. Ustalanie charakteru prawnego preambuł	339
2.3. Znaczenie dowodowe preambuł umownych	341
§ 4. Znaczenie prawne pozostałych klauzul interpretacyjnych	342
Podsumowanie	345
Indeks rzeczowy	349

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

BGB	Kodeks cywilny niemiecki (Bürgerliches Gesetzbuch)
CC	Kodeks cywilny włoski (Codice Civile)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KCW	Kodeks cywilny węgierski
Konstytucja	ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
OchrKonkurU	ustawa z 16.2.2007 r. – o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.)
SprzedKonsumU	ustawa z 27.7.2002 r. – o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.)
UsługiTurystU	ustawa z 29.8.1997 r. – o usługach turystycznych (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268 ze zm.)

2. Organy orzekające

SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SOKiK	XVII Wydział Sądu Okręgowego w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

3. Publikatory

AUW	Acta Universitatis Wratislaviensis
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
Dz.U.	Dziennik Ustaw
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
LEX	System Informacji Prawnej
MoP	Monitor Prawniczy
MU	Monitor Ubezpieczeniowy
NP	Nowe Prawo

Wykaz skrótów

OG	Orzecznictwo Gospodarcze
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna, Izba Pracy i Ubezpieczeń
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
Pal.	Palestra
PiM	Prawo i Medycyna
PiP	Państwo i Prawo
PL	Przegląd Legislacyjny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Bank.	Prawo Bankowe
PS	Przegląd Sądowy
Rej.	Rejent
RPEiS	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SC	Studia Cywilistyczne
SP	Studia Prawnicze
SPE	Studia Prawno-Ekonomiczne
SPP	Studia Prawa Prywatnego
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUWr	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego

4. Inne

§	paragraf
art.	artykuł
CESL	Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law (Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży)
cz.	część

Wykaz skrótów

DCFR	Draft Common Frame of Reference (Projekt Wspólnego Układu Odniesienia)
ECL	A European contract law for consumers and businesses: Publication of the results of the feasibility study carried out by the Expert Group on European contract law for stakeholders' and legal practitioners' feedback (Studium wykonalności w sprawie przyszłej inicjatywy na rzecz europejskiego prawa umów)
EWG	Europejska Wspólnota Gospodarcza
GUS	Główny Urząd Statystyczny
itd.	i tak dalej
itp.	i tym podobne
nast.	następne
nieobow.	nieobowiązujący (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
np.	na przykład
Nr, nr	numer
PECL	Principles of European Contract Law (Zasady Europejskiego Prawa Umów)
pkt	punkt
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
ppkt	podpunkt
Projekt	Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze sprawiedliwości, Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, Warszawa 2009
Projekt II	<i>I. Karasek, I. Karwala, D. Mróz, M. Pecyna, J. Pisuliński, A. Rachwał, M. Spyra, U. Walczak, K. Wyrwińska, M. Wyrwiński, F. Zoll</i> , Wykonanie i skutki naruszenia zobowiązań. Projekt z uzasadnieniem pod kierunkiem <i>J. Pisulińskiego i F. Zolla, M. Pecyna</i> (red.), Kraków 2009
r.	rok
red.	redakcja
s.	strona
S.A.	spółka akcyjna
T., t.	tom
t.j.	tekst jednolity
tj.	to jest
tłum.	tłumaczenie

Wykaz skrótów

tzw.	tak zwany (-a, -e)
uchw.	uchwała
UE	Unia Europejska
UNIDROIT	Zasady międzynarodowych umów handlowych
ust.	ustęp
v.	versus (kontra)
w zw.	w związku
ww.	wyżej wymieniony (-a, -e)
wyr.	wyrok
z o.o.	z ograniczoną odpowiedzialnością
z.	zeszyt
zd.	zdanie
zm.	zmiany
zob.	zobacz

Bibliografia

- Adoranti F.*, *The Manager's Guide to Understanding Commonly Used Contract Terms*, Global Professional Publishing 2006
- Ajdukiewicz K.*, *Język i poznanie*. Tom I, Warszawa 1985
- Amore G.*, *Appalto e Claim*, Padova 2007
- Banaszczyk Z.*, [w:] *K. Pietrzykowski* (red.), *Kodeks cywilny*. Tom 1. Komentarz do art. 1–449¹¹, Warszawa 2011
- Banaszczyk Z.*, [w:] *M. Saffjan* (red.), *System prawa prywatnego*. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2007
- Bar Ch. von., Clive E.* (red.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full edition*, Munich 2009
- Bar-Gill O., Davis K.E.*, *Empty Promises*, New York University Law and Economics Working Papers, Paper 207, http://lsr.nellco.org/nyu_lewp/207 (24.9.2012 r.)
- Beale H., Howells G.*, *Pre-contractual Information Duties in the Optional Instrument*, [w:] *R. Schulze i J. Stuyck* (red.), *Towards a European Contract Law*, Munich 2011
- Bednarek M.*, *Wzorce umów w prawie polskim*, Warszawa 2005
- Bednarek M.*, [w:] *E. Lętowska* (red.), *System prawa prywatnego*. Prawo zobowiązań – część ogólna. Tom 5, Warszawa 2006
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R.*, *Mikroekonomia*, Warszawa 2007
- Ben-Shahar O.*, *Fixing Unfair Contracts*, *Stanford Law Review* 2011, Vol. 63, University of Chicago Law & Economics, Olin Working Paper No. 552, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1833824 (24.9.2012 r.)
- Berezowski L.*, *Jak czytać i rozumieć angielskie umowy? Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2008
- Berger K.P.*, *Renegotiation and Adaptation of International Investment Contracts: The Role of Contract Drafters and Arbitrators*, <http://www.prod.law.vanderbilt.edu/publications/journal-of-transnational-law/archives/volume-36number4/download.aspx?id=1888> (24.9.2012 r.)
- Bhatia V. K.*, *Vagueness in Normative Texts*, Oxford 2005
- Bieniak M.*, *Klauzula rebus sic stantibus – możliwość jej aktualnego zastosowania (uwagi na tle art. 357¹ KC)*, *MoP* 2009, Nr 12
- Bierć A.*, *Zarys prawa prywatnego*. Część ogólna, Warszawa 2012
- Biglazzi G.*, *Interpretazione del contratto*, Milano 1991
- H. W. Bjørnstad.*, *Entire agreement clauses*, http://www.jus.uio.no/ifp/english/research/projects/anglo/essays/bjornstad_abstract.pdf (24.9. 2012 r.).
- Blum B.A.*, *Contracts: Examples and Explanations*, New York 2007
- Błahuta F.*, [w:] *Z. Resich, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, J.I. Bielski* (red.), *Kodeks cywilny*. Komentarz Tom 2, Warszawa 1972

- Błaszczak Ł., [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), Dowody w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2010
- Brzozowski A., [w:] K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Tom 1. Komentarz do art. 1–449¹¹, Warszawa 2011
- Brzozowski A., [w:] A. Olejniczak (red.), System Prawa Prywatnego, Tom 6, Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2009.
- Canaris C.W., Grigoleit H. Ch., [w:] A. S. Hartkamp, Ch. von Bar (red.), Towards a European Civil Code, The Hague 2011
- Cartwright J., Contract Law. An Introduction to the English Law of Contract for the Civil Lawyer, Oxford–Portland 2007
- Cendon P. (red.), Commentario al codice civile. Artt. 1343–1469 bis. Contratto in generale, Giuffrè Editore 2010
- Cheshire G., Fifoot C., Furmston M., Law of contract, Oxford 2007
- Chrościcki A., Umowa ubezpieczenia, Warszawa 2008
- Cohen N., Pre-contractual duties: two freedoms and the contract to negotiate, [w:] J. Beatson, D. Friedmann (red.), Good faith and fault in contract law, Oxford 2002
- Cordero-Moss G., Conclusion: the self-sufficient contract, uniformly interpreted on the basis of its own terms: an illusion, but not fully useless, [w:] G. Cordero-Moss (red.), Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law, New York 2011
- Cordero-Moss G., Introduction, [w:] G. Cordero-Moss (red.), Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law, New York 2011.
- Cordero-Moss G., Preface, [w:] G. Cordero-Moss (red.), Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law, New York 2011
- Czachórski W., Brzozowski A., Saffjan M., Skowrońska-Bocian E., Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 2009
- Czachórski W., Uwagi na temat pojęcia tzw. ujemnego interesu umowy, SC 1969, tom XIII–XIV
- Czepita S., Reguły konstytutywne a zagadnienia prawoznawstwa, Szczecin 1996
- De Geest G., Contract law and economics, Cheltenham 2011
- De Nova G., Clausole a rischio di nullità, Padova 2009
- De Nova G., Il contratto. Dal contratto atipico al contratto alieno, Milano 2011
- De Nova G., The Romanistic tradition: application of boilerplate clauses under Italian law, [w:] G. Cordero-Moss (red.), Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law, New York 2011
- Dolecki H., [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Art. 1–366, Warszawa 2011
- Domański G., Umowa ramowa (na tle prawa niektórych państwa EWG i Polski), Warszawa 1989
- Drapała P., Wpływ klauzul salwatoryjnych na ocenę skutków nieważności części umowy, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), Europeizacja Prawa Prywatnego, Warszawa 2008
- Drozd E., Głosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26.11.1992 r., OSP 1993, Nr 11

- Drozd E.*, Forma czynności prawnych zastrzeżona wolą stron, ZNUJ 1974, Prace z wynalazczości i ochrony własności intelektualnej, z. 1
- Drozd E.*, Problematyka formy czynności prawnych na tle art. 77 KC, SP 1973, z. 38
- Drozd E.*, Przeniesienie własności nieruchomości, Warszawa–Kraków 1974
- Drozd E.*, [w:] *Z. Radwański* (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 2. Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2002
- Drozd E.*, Umowa przedwstępna a umowa przyrzeczona, NP 1973, Nr 11
- Dybowski T.*, [w:] *Z. Radwański* (red.), System Prawa Cywilnego. Tom 3. cz. I. Prawo zobowiązań – część ogólna, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981
- Dybowski T.*, *Pyrzyńska A.*, [w:] *E. Łętowska* (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 5. Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2006
- Echenberg D.*, Negotiating international contracts: does the process invite a review of standard contracts from the point of view of national legal requirements?, [w:] *G. Cordeiro-Moss* (red.), Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law, New York 2011
- Ejmont A.*, Analiza orzecznictwa Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w zakresie klauzul dopuszczających zmianę ceny, TPP 2008, z. 3–4
- Ereciński T.*, [w:] *T. Ereciński* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Tom 1, Warszawa 2007
- Espenschied L.E.*, Contract drafting: powerful prose in transactional practice, American Bar Association, 2010
- Fontaine M.*, *De Ly F.*, Drafting International Contracts: An Analysis of Contract Clauses, Leiden–Boston 2009
- Fontaine M.*, *De Ly F.*, La redazione dei contratti internazionali. A partire dall'analisi delle clausole, Giuffrè Editore 2008
- Franciosi L.M.*, Trattative e due diligence. Tra culpa in contrahendo e contratto, Milano 2009
- Frąckowiak J.*, [w:] *M. Safjan* (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2012
- Frick J.G.*, Arbitration and Complex International Contracts, The Hague 2001
- Gadomska-Orłowska A.*, Ustawowe ograniczenia w tworzeniu definicji umownych, MU 2011, Nr 46
- Galgano F.*, Trattato di diritto civile: Le obbligazioni in generale, il contratto in generale, Padova 2010
- Gandor S.*, Konwersja nieważnych czynności prawnych, SC 1963, z. 4
- Gawlik B.*, Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów prawa cywilnego (art. 66–72 KC), Kraków 1977
- Gawlik B.*, Zastrzeżenie w regulaminie bankowym zmiennej stopy oprocentowania kredytu lub depozytu, Pr. Bank. 2005, Nr 2
- Gawlik Z.*, Klauzula *rebus sic stantibus* w znowelizowanym Kodeksie cywilnym, NP 1990, Nr 10
- Gawlik Z.*, [w:] *A. Kidyba* (red.), Kodeks Cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część Ogólna, Warszawa 2010

- Gentili A.*, [w:] *Diritto civile. Volume III. Obbligazioni*, N. *Lipari*, P. *Rescigno* (red.), Milano 2009
- Gessel-Kalinowska vel Kalisz B.*, *Oświadczenia i zapewnienia w umowie sprzedaży udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (w świetle zasady swobody umów)*, Warszawa 2010
- Gillies P.*, *Concise Contract Law*, Sydney 1988
- Grobel S.*, *Prawo powstrzymania się ze spełnieniem świadczenia w zobowiązaniach wynikających z umów wzajemnych*, Kraków 1991
- Gniewek E.*, *Kształtowanie treści stosunków prawnorzeczowych – zakres swobody umów*, SPP 2007, z. 2
- Gniewek E.*, *Realizacja roszczenia o zawarcie umowy przyrzeczonej*, ZNUWr. *Prawo CV*, Wrocław 1983
- Gniewek E.*, *Zakres swobody umów w prawie rzeczowym*, [w:] *M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar* (red.) *Europeizacja Prawa Prywatnego*, Warszawa 2008
- Gniewek E., Łupszak-Zajac A., Machnikowski P.*, *Uwagi do projektowanych zmian przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących zawierania umów*, KPP 2001, z. 1
- Gontarski W.*, *Klauzule salwatoryjne, czyli ratunkowe*, *Rzeczp.* z 1.6.2006 r.
- Gorzko P., Gumularz M.*, *Dopuszczalność i konsekwencje zastrzeżenia klauzuli merger*, KPP 2013, z. 1
- Granecki P.*, *Culpa in contrahendo*, PPH 2001, Nr 1
- Grochowski M.*, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów a nadmierny formalizm prawa*, [w:] *M. Jagielska, E. Rott-Pietrzyk, A. Wiewiórkowska-Domagalska* (red.), *Kierunki rozwoju europejskiego prawa prywatnego. Wpływ europejskiego prawa konsumenckiego na prawo krajowe*, Warszawa 2012
- Grykiel J.*, [w:] *J. Grykiel, M. Lemkowski*, *Czynności prawne. Art. 56–81 KC. Komentarz*, Warszawa 2010
- Grzybowski S.*, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1974
- Gwiazdomorski J.*, *Próba korektury pojęcia czynności prawnej*, ZNUJ. *Prace z zakresu prawa cywilnego i prawa na dobrach niematerialnych* 1973, CCCXLVI
- Gutowski M.*, *Konwersja umowy stanowczej w w przedwstępną wobec zmian kodeksu cywilnego*, PiP 2004, Nr 11
- Gutowski M.*, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2006
- Gutowski M.*, *O regułach dokonywania czynności prawnych*, PiP 2010, z. 8
- Gutowski M.*, *Wzruszalność czynności prawnej*, Warszawa 2010
- Górnicz K.*, *Uwagi do projektowanych zmian przepisów Kodeksu cywilnego w zakresie regulacji trybów zawarcia umowy*, KPP 2001, z. 2
- Górska K.*, *Zachowanie zwykłej formy pisemnej czynności prawnych*, Warszawa 2007
- Hagström V.*, *The Nordic tradition: application of boilerplate clauses under Norwegian law*, [w:] *G. Cordero-Moss* (red.), *Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law*, New York 2011
- Hesen G., Hardy R.*, [w:] *P. Larouche, F. Chirico* (red.), *Economic Analysis of the DCFR: The work of the Economic Impact Group within CoPECL*, Munich 2010
- Hondius E., Grigoleit H.C.*, *Unexpected Circumstances in European Contract Law*, Cambridge 2011

- Ignaciuk G., Zastosowanie metod scoringowych w działalności bankowej, <http://www.statsoft.pl/czytelnia/czytelnia.html> (24.9.2012 r.).
- Jagielska M., Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, MoP 2000, Nr 11
- Janiak A., [w:] A. Kidyba (red.), Kodeks Cywilny. Komentarz. Tom I. Część Ogólna, Warszawa 2009
- Janiszewska B., Klauzula generalna dobrych obyczajów w znolizowanych przepisach Kodeksu cywilnego, PPH 2003, Nr 10
- Janowski J., Podpis elektroniczny w obrocie prawnym, Warszawa 2007
- Jastrzębski J., O umownych modyfikacjach podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej dłużnika, KPP 2007, z. 3
- Jaślikowski M., [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk (red.), Dowody w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2010
- Jedliński A., [w:] A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2009.
- Jędrzejowska A., Pisemna forma oświadczenia woli a „automatyzacja” obrotu prawnego, PiP 1993, z. 1
- Jobska M., Zmiana treści umowy w czasie trwania stosunku umownego – klauzule modyfikacyjne w umowach banku z klientem, Pr. Bank. 2007, Nr 2
- Jodłowski J., Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk Jodłowska, K. Weitz, Postępowanie cywilne, Warszawa 2009
- Jurkowska A., [w:] T. Skoczny (red.), Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, Warszawa 2009
- Kaczor J., Pojęcie czynności prawnej upoważniającej w nauce prawa cywilnego, Prawo CCXCVI, Wrocław 2005
- Kaliński M., [w:] A. Olejniczak (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2009
- Kaliński M., Szkoda na mieniu i jej naprawienie, Warszawa 2011
- Karasek I., Artykuł 17 KSH a *culpa in contrahendo*, PPH 2002, Nr 9
- Kardes F., Cronley M., Cline T., Consumer behaviour, Cengage Learning 2010
- Kaspryszyn J., Podpis własnoręczny jako element zwykłej formy pisemnej czynności prawnych, Warszawa 2007
- Kassin S., Fein S., Markus H.R., Social Psychology, Stamford 2010
- Katner J., [w:] J. Rajski (red.), System Prawa Prywatnego. Tom 7, Prawo zobowiązań – część szczegółowa, Warszawa 2004
- Klass G., Contract Law in the USA, New York 2010
- Klein A., Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego, Wrocław 1964
- Klein A., Skutki prawne braku współdziałania wierzyciela z dłużnikiem, ZNUWr. 1990 r., Prawo CLXXXVI
- Kmita J., Wykłady z logiki i metodologii nauk, Warszawa 1975
- Knoppek K., Dokument w procesie cywilnym, Poznań 1993
- Knoppek K., [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Art. 1–366, Warszawa 2011
- Koch A., Metodologiczne zagadnienia związku przyczynowego w prawie cywilnym, Poznań 1975.